

Jindřiška KOŠTOVÁ, *Mezi hanbou a ctí. Nadávky ve Vodňanech v 16. století*, České Budějovice 2010 (= diplomová práce Pedagogické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích), 94 s.

Posudek vedoucího diplomové práce

Hlavním pramenem předkládané diplomové práce se stal soubor jedenácti knih sporného soudnictví vzniklých z činnosti kanceláře jihočeského královského města Vodňany a časově pokrývající období let 1519 až 1618 s výjimkou dvou desetiletí mezi léty 1528 až 1549. Jedná se zejména o knihy žalob a výpovědí pronášených před vodňanským městským soudem, které doplňují dvě knihy rozsudků a jedna kniha svědomí. Uvedený soubor měla diplomantka nejprve podrobit obsahové analýze. Z té vyplynulo, že z celkem 749 identifikovaných případů se jich plných 43 % věnovalo hospodářské, majetkové a finanční kriminalitě. Druhou nejpočetnější skupinu sporů, jíž se týkal každý pátý případ (přesněji šlo o 22 %), tvořily spory o čest. Mezi další delikty náležely procesní záležitosti (17 %), porušení pravidel obecného soužití (10 %) a činy proti životu a zdraví (7 %). V další fázi svého výzkumu se Jindřiška Koštová zaměřila na 167 zápisů, jejichž společným jmenovatelem byla čest a dobré jméno vodňanských měšťanů předbělohorského století.

Svou diplomovou práci, která se těmito případy zabývala, diplomantka rozvrhla do pěti různě obsáhlých kapitol. Po stručném *Úvodu* se zaměřila na samotný koncept cti a na pokusy o jeho uchopení a vymezení v dosavadní literatuře. Bezpečnější orientaci prokázala v české historické produkci, kde se věnovala výzkumům cti v trestně právní literatuře, tedy v dějinách trestního práva a v pracích věnujících pozornost dějinám hrdelního soudnictví. Přestože sl. Koštová zmínila všechny významné tituly, mohla některým z nich (např. pracím Bohumíra Roedla, Petra Kreuze a dalším) věnovat větší pozornost. Dobře by jí totiž ukázaly přednosti i limity těchto právně historicky orientovaných výzkumů, jež se zpravidla zaměřovaly na procesní aspekty projednávaných sporných (tedy nejen hrdelních) případů (Karel Malý, Petr Kreuz) či na pokusy o jejich kvantifikaci a typologii (Karel Malý, Jaroslav Pánek; shrnutí na s. 46-47). Druhý pól dosavadních českých výzkumů pak představovaly kulturně historické pokusy reprezentované zejména Zikmundem Wintrem, které se naopak „utápěly“ v zaznamenávaných jednotlivostech. Ke pojetí cti se proto diplomantka pokusila proniknout prostřednictvím zahraniční literatury, z jejíž široké nabídky si vybrala koncepty Richarda van Dülmena a Martina Dingese. Pouze stručně se zmínila o studiích Hanse Wellmanna a sémantických analýzách Petera Schustera. Z moderních českých výzkumů, do značné míry ovlivněných právě

zmiňovanými pracemi, se diplomantka rozepsala o výzkumech cti ve šlechtické společnosti a bádání o tomto tématu ve venkovském prostředí. Naopak absence takových výzkumů pro raně novověká města byla jedním z důvodů vzniku předkládané diplomové práce.

Vlastní analýze výše zmíněných pramenů předeslala sl. Koštová teoretické pojednání o cti raně novověkých měšťanů, na jejímž vymezení, utváření a obhajobě se podle ní podílela městská obec jako společenství všech držitelů městského práva v dané lokalitě, další korporace působící ve městech (zejména cechy) a měšťanská rodina. Na jejím vymezení participovaly rovněž základní normativní písemnosti, na prvním místě městská práva. Proto právě jim diplomantka věnovala druhou kapitolu předkládané práce, v níž sice zaznamenala existenci sbírek Brikcího z Licka a Pavla Kristiána z Koldína, bližšímu vymezení cti – přesněji nářku cti a zhanění – se v ní ale překvapivě nevěnovala. Několik zmínek o nich tak čtenář musí hledat na dalších stránkách předkládané diplomové práce.

Po nezbytném – a záslužně stručném – shrnutí dějin zkoumaného města a pramenné základny přešla studentka k vlastní, výše shrnuté analýze zápisů, aby se následně věnovala procesní stránce projednávaných sporných případů. Obecné poznatky získané studiem literatury i Koldínovy kodifikace městského práva dokázala vhodně doplnit vlastními výzkumy, tedy analýzou zkoumaných pramenů. V následné více než dvacetistránkové kapitole se poté věnovala pojmu cti. Cestou k jeho interpretaci se jí staly záznamy zapsané do městských knih v důsledku projednávání verbálních nebo fyzických útoků, zejména nadávek pronášených vodňanskými měšťany, měšťankami a dalšími obyvateli města. Sl. Koštové se snažila vyhnout jednoduché popisnosti desítek takových případů a – s různou mírou úspěšnosti – se pokusila svůj výklad strukturovat do několika částí. Postupně se tak tázala, na jakých místech docházelo k napadení cti, v jakém čase, jakým způsobem (řečí, písemně, fyzicky) nebo členové jakých sociálních skupin se do takových sporů aktivně zapojovali – zde se jí podařilo prokázat poměrně častý výskyt vodňanských radních mezi spornými stranami. Přestože její výklad se na mnoha místech vyznačuje značnou mírou popisnosti a dlouhými citacemi pramenů, jež ztěžují porozumění textu, je nutné ocenit, že se snažila odhalit důvody sporů o čest, jež pramenily ze sociálního rozvrstvení vodňanské společnosti, konfliktů mezi starousedlíky a novými měšťany nebo z povahy některých jedinců. Samostatnou pozornost věnovala manželským sporům, ochraně cti neprovdaných dcer nebo rolí cechů v ochraně cti jejich členů (zde stojí za pozornost zejména vnímání řezníků, jejichž postavení bylo mnohdy jen krok od „bezecných“ rasů).

Na zaznamenané případy navázala sl. Koštová pokusem o klasifikaci urážek na cti, jež se stala námětem čtvrté kapitoly. V ní se diplomantka pokusila zaznamenané výroky rozčlenit na

sexuální urážky, přirovnání ke zvířatům, zlodějské urážky, urážky označující nespolehlivého (a tedy méně čestného?) člověka, sociálně degradující, čarodějnické, národnostně menšinové a ostatní urážky.

Třetí a čtvrtá kapitola představují jádro předkládané diplomové práce a vycházejí z analýzy zkoumaných písemných pramenů. Naopak na závěr připojená pátá kapitola snažící se mapovat dobovou mravokárnou literaturu působí v porovnání s nimi neústrojně a neúplně. Přestože v nezbytné stručnosti shrnuje podstatné vývojové směry, chybí v ní jejich analýza i výpovědní hodnota ve vztahu ke zvolenému tématu. Jediným ospravedlňujícím důvodem pro její zařazení se stala zmínka o „*frantovství*“ vodňanského ševce Ondry Němce, což je bohužel málo.

Předkládaná diplomová práce představuje zajímavý příspěvek k výzkumu cti v české měšťanské společnosti raného novověku. Jejím kladem je analýza cenného souboru písemností, které diplomantce umožnily proniknout do mezilidských vztahů vodňanské měšťanské společnosti 16. století. Kromě výše zmíněných výhrad, zejména popisnosti, množství dlouhých citátů a problematické závěrečné kapitoly, v práci rovněž chybí výraznější shrnutí toho, co pro vodňanské měšťany v 16. věku čest vlastně znamenala.

Práci doporučuji k obhajobě a hodnotím ji jako **velmi dobrou**.

Jindřichův Hradec, 24. srpen 2010



Doc. PhDr. Josef Hrdlička, Ph.D.